

Neoficialus vertimas

Europos Taryba

**KONSULTACINĖ EUROPOS TEISĖJŲ TARYBA
(CCJE)**

NUOMONĖ NR. 3 (2002)

**KONSULTACINĖ EUROPOS TEISĖJŲ TARYBA (CCJE)
EUROPOS TARYBOS MINISTRŲ KOMITETO DĖMESIUI**

**DĖL PROFESINIO TEISĖJŲ ELGESIO, YPAČ ETIKOS, TEISĖJO PAREIGOMS
NETINKAMO ELGESIO, NEŠALIŠKUMO PRINCIPŲ IR TAISYKLIŲ**

1. Konsultacinė Europos teisėjų taryba (CCJE) šią nuomonę parengė atsižvelgdama į valstybių narių atsakymus į klausimyną, CCJE darbo grupės ir CCJE specialisto Denis SALAS (Prancūzija) šia tema parengtus dokumentus.
2. Šioje nuomonėje atsižvelgiama į CCJE nuomonę Nr. 1 (2001) dėl teismų nepriklausomumo ir teisėjų nenušalinimo nuo pareigų standartų, ypač 13, 59, 60 ir 71 punktus (www.coe.int/legalprof, CCJE (2001) 43).
3. Rengdama šią nuomonę CCJE atsižvelgė ir į kelis kitus dokumentus:
  - Jungtinių Tautų pagrindinius teismų nepriklausomumo principus (1985);
  - Europos Tarybos Ministrų komiteto rekomendaciją Nr. R (94) 12 dėl teisėjų nepriklausomumo, veiklos efektyvumo ir jų vaidmens;
  - Europos chartiją dėl teisėjų statuto (1998) (DAJ/DOC(98) 23);
  - Teisėjų elgesio kodeksą, Bangaloro projektą¹.
4. Ši nuomonė apima dvi pagrindines sritis:
  - teisėjų profesinį elgesį reglamentuojančius principus ir taisykles, sudarytas remiantis labai aukštus standartus atitinkančiais etikos principais, kurie gali būti pačių teisėjų suformuluotuose profesinio elgesio standartuose (A);
  - baudžiamąją, civilinę ir drausminę teisėjų atsakomybę reglamentuojančius principus ir procedūras (B).
5. CCJE domėjosi, ar egzistuojančios taisyklės ir principai visais aspektais atitinka Europos žmogaus teisių konvencijoje įtvirtintą tribunolų nepriklausomumo ir nešališkumo koncepciją.
6. Todėl CCJE nutarė atsakyti į šiuos klausimus:
  - Kokie elgesio standartai turėtų būti taikomi teisėjams?
  - Kaip šie elgesio standartai turėtų būti suformuluoti?
  - Kas būtų, jeigu teisėjams būtų taikoma baudžiamoji, civilinė ir drausminė atsakomybė?
7. CCJE manymu, atsakymai į šiuos klausimus prisidės prie Globalaus veiksmų plano Europos teisėjams (Framework Global Action Plan for Judges in Europe) įgyvendinimo, ypač prie prioritetų, susijusių su teisėjų teisėmis ir pareigomis, profesiniu elgesiu ir etika, formulavimo (žr. dokumento CCJE (2001) 24 A priedo III B dalį). CCJE išvadas šiuo klausimu pateikia tolesniuose 49, 50, 75 ir 77 punktuose.

A. TEISĖJŲ ELGESIO STANDARTAI

8. Teisėjų elgesio etikos klausimus būtina aptarti dėl įvairių priežasčių: ginčų sprendimo būdai turėtų nuolat kelti pasitikėjimą; teisėjams suteikta valdžia yra glaudžiai susijusi

---

¹ Šis projektas 2002 m. lapkritį buvo peržiūrėtas ir tapo Bangaloro teisėjų elgesio principais. CCJE prieš tai neturėjo tokių principų. Aiškinamojoje principų dalyje pabrėžiamas CCJE 2002 m. birželio mėn. darbo grupės indėlis.

su tokiomis vertybėmis kaip teisingumas, teisybė ir laisvė; teisėjams taikomi elgesio standartai – šių vertybių padarinys ir būtina pasitikėjimo teisingumo vykdymu sąlyga.

9. Pasitikėjimas teismų sistema yra labai svarbus dėl didėjančios ginčų globalizacijos ir didelės teismo sprendimų įvairovės. Be to, teisinėje valstybėje visuomenė tikisi, kad bendrieji principai, numatantys teisingą teismo procesą ir garantuojantys pagrindines žmogaus teises, bus įtvirtinti teisės aktuose. Teisėjų išipareigojimai įtvirtinti siekiant užtikrinti nešališkumą ir veiklos veiksmingumą.

1°) Kokie elgesio standartai turėtų būti taikomi teisėjams?

10. Bet kokia teisės aktų, reglamentuojančių teisėjų profesinius reikalavimus, analizė turėtų apimti esminių principų ir tikslų išnagrinėjimą.
11. Nepaisant teisėjų skyrimo ir mokymų metodų įvairovės, plačių įgaliojimų, teisėjams suteiktos galios įtakoja asmenų gyvenimus. Naujausi tyrimai parodė, kad Europos valstybėse iš valdžios institucijų teismų sistema pasikeitė labiausiai². Pastaraisiais metais demokratinės visuomenės nustato vis didesnius reikalavimus teismų sistemai. Dėl augančio pliuralizmo kiekviena visuomenės grupė siekia pripažinimo ir apsaugos, nors ir ne visada jų sulaukia. Todėl valstybių demokratijos vystimasis buvo paveiktas, o nacionaliniai skirtumai išliko. Tėra įsitikinimas, kad Rytų Europos valstybės, iškilusios po autoritarinių režimų, įstatymus ir teisingumą suvokia kaip teisėtumą, būtiną demokratijos atkūrimui. Šiose valstybėse labiau nei kitur teismų sistemos vertina teismų priežiūros funkcijas, lygindamos save ir savo veiklą su kitomis valdžios institucijomis.
12. Teisėjams suteiktos galios yra įtvirtinamos ne tik nacionalinėje teisėje, atspindinčioje valstybės tikslus, bet yra susijusios ir su demokratinių valstybių pripažįstamais tarptautinės teisės ir teisingumo principais.
13. Teisėjams šios galios suteiktos tam, kad jie galėtų vykdyti teisingumą, taikydami teisės aktus ir užtikrindami kiekvieno asmens galimybę naudotis teisėmis ir/arba teisiškai priklausančiu turtu, kuris buvo arba gali būti neteisėtai iš jų atimtas.
14. Šis tikslas yra apibrėžtas Europos žmogaus teisių konvencijos 6 straipsnyje, kuriame atsižvelgiant į teismų sistemos vartotojų poreikius teigiama, kad „kiekvienas asmuo turi teisę, kad jo byla būtų teisingai ir viešai išnagrinėta per įmanomai trumpiausią laiką pagal įstatymus sudaryto nepriklausomo ir nešališko teismo“. Konvencija tikrai neteigia, kad teisėjai yra visagaliai. Joje numatytos priemonės, apsaugančios asmenis, dalyvaujančius teismo procese, ir apibrėžiami principai (nepriklausomumas ir nešališkumas), kuriais remiantis teisėjai įgyvendina savo pareigas.
15. Pastaraisiais metais poreikis užtikrinti teismų nepriklausomumą ir nešališkumą išaugo. Įsteigtos nepriklausomos institucijos, apsaugančios teismus nuo bet kokio poveikio. Europos žmogaus teisių konvencijos svarba jaučiama Europos Strasbūro teismo ir nacionalinių teismų priimtuose sprendimuose.

---

² *Les mutations de la justice. Comparaisons europeennes*, Ph. Robert ir A. Cottino (redaktorius), Harmattan, 2001.

16. Teisėjų nepriklausomumas yra esminis principas ir kiekvienos valstybės piliečių ir pačių teisėjų teisė. Jis yra svarbus institucijoms ir asmenims. Modernios demokratinės valstybės turėtų remtis valdžių padalijimo principu. Kiekvienas teisėjas turėtų imtis priemonių įgyvendinti teisinį nepriklausomumą tiek instituciniu, tiek ir asmeniniu lygiu. Pagrindiniai teisėjų nepriklausomumo principai nagrinėti CCJE nuomonės Nr. 1 (2001) 10–13 punktuose. Kaip teigiama šiame dokumente, teisėjų nepriklausomumas taip pat yra neatsiejamas nuo teisėjų nešališkumo, kuris yra būtinas siekiant užtikrinti teismų sistemos patikimumą ir demokratinės visuomenės pasitikėjimą teismų sistema.
17. 1985 m. Jungtinių Tautų pagrindinių teismų nepriklausomumo principų 2 straipsnis numato, kad „teismai sprendimus priima nešališkai, remdamiesi faktais ir atsižvelgdami į teisės aktus, be jokių apribojimų, netinkamos įtakos, skatinimo, spaudimo, tiesioginio ar netiesioginio grąsinimo ar kišimosi iš atitinkamo asmenų sluoksnio“. Remiantis 8 straipsniu, teisėjai „visuomet turi elgtis taip, kad išsaugotų savo pareigų orumą ir teismų nešališkumą bei nepriklausomumą“.
18. Europos Tarybos Ministrų komitetas rekomendacijoje Nr. R (94) 12 dėl teisėjų nepriklausomumo, veiklos efektyvumo ir vaidmens teigia, kad „teisėjams turėtų būti suteikta nevaržoma laisvė nešališkai priimti sprendimus, atsižvelgiant į savo sąžinę ir faktų interpretavimą bei vadovaujantis teisės aktų nuostatomis“.
19. Europos chartija dėl teisėjų statuto numato, kad teisėjų statusas turi užtikrinti jų nešališkumą, kurio visuomenė tikisi iš teismo (1.1 punktas). CCJE visiškai sutinka su šia chartijos nuostata.
20. Europos teismas nešališkumą apibūdina atsižvelgdamas į *subjektyviają* pusę, kuomet svarbūs atitinkamo teisėjo įsitikinimai ar interesai specifinėje byloje, ir *objektyviają* pusę, kuomet, siekiant pašalinti bet kokias teisėtas abejones dėl teisėjo nešališkumo, vertinama, ar teisėjai turi pakankamai garantijų³.
21. Teisėjai visuomet turėtų elgtis nešališkai, užtikrinti, kad piliečiai neturėtų priežasties įtarti teisėją šališkumu. Todėl teisėjas turi būti nešališkas vykdydamas teismines funkcijas ir kitoje veikloje.

a. Teisėjų nešališkumas ir elgesys vykdamas teisėjo funkcijas

22. Visuomenės pasitikėjimas teismais ir pagarba teismams yra teismų sistemos veiksmingumo garantas: teisėjų elgesį profesinėje veikloje visuomenės nariai traktuoja kaip esminį teismų patikimumo aspektą.
23. Todėl teisėjai turėtų vykdyti savo pareigas niekam neteikdami pirmenybės ir neparodydami savo išankstinio nusistatymo ir šališkumo. Priimdami sprendimus jie neturėtų atsižvelgti į informaciją, esančią už įstatymo ribų. Teisėjai bylos svarstymo metu arba paprašius neturėtų pateikti jokių pastabų, kurios galėtų pagrįstai sukelti įtarimą dėl išankstinio ginčo sprendimo arba turėti įtakos teisingam teismo procesui. Dėmesį jie turėtų rodyti visiems vienodai (pvz.: teismo šalims, liudininkams,

---

³ Kaip pavyzdį žr. „Piersack“ byla, 1982 m. spalio 1 d. sprendimas, A 53 serija, 30 punktas; „De Cubber“ byla, 1984 m. spalio 26 d. sprendimas, A 86 serija, 24 punktas; „Demicoli“ byla, 1991 m. rugpjūčio 27 d. sprendimas, A 210 serija, 40 punktas; „Sainte-Marie“ byla, 1992 m. gruodžio 16 d. sprendimas, A 253-A serija, 34 punktas.

advokatams) ir nesiremiant neteisėtais arba su teisėjo pareigų vykdymu nesuderinamais pagrindais. Teisėjai taip pat turėtų garantuoti, kad savo pareigas jie vykdo kompetentingai.

24. Teisėjai, vykdydami savo pareigas, privalo vadovautis teismo proceso šalių lygybės principu, vengti šališkumo ir diskriminacijos bei išlaikyti pusiausvyrą tarp teismo šalių ir užtikrinti teisingą bylos nagrinėjimą.
25. Teismų sistemos veiksmingumas taip pat priklauso ir nuo teisėjų profesinio sąmoningumo. Teisėjai turėtų užtikrinti savo aukštą kompetencijos lygį įvadinį ir tolesnių mokymų, kurie padeda jiems įgyti atitinkamą kvalifikaciją, metu.
26. Teisėjai privalo stropiai ir pakankamai greitai atlikti savo funkcijas. Siekiant įgyvendinti šį tikslą, būtina jiems sudaryti atitinkamas sąlygas, aprūpinti įranga ir t. t. Sudarius tokias sąlygas teisėjai galėtų įvykdyti Europos žmogaus teisių konvencijos 6.1 straipsnyje pateiktą įsipareigojimą priimti sprendimą per protingą terminą.

b. Teisėjų nešališkumas ir elgesys ne darbo metu

27. Teisėjai neturėtų būti izoliuoti nuo visuomenės, kurioje jie gyvena, kadangi teismų sistema gali tinkamai funkcionuoti tik tada, kai teisėjai yra juos supančios realybės dalis. Be to, teisėjai, kaip ir piliečiai, mėgaujasi jiems suteiktomis pagrindinėmis teisėmis ir laisvėmis, kurias ypač saugo Europos žmogaus teisių konvencija (nuomonės, religijos laisvė, kt.). Todėl teisėjai turi būti laisvi vykdydami su teisėjo profesija nesusijusią veiklą.
28. Tačiau tokia veikla gali sukelti pavojų teisėjų nešališkumui, o kartais ir jų nepriklausomumui. Todėl būtina nustatyti pusiausvyrą tarp teisėjų dalyvavimo visuomeninėje veikloje ir jų, kaip nepriklausomų ir nešališkų asmenų, įvaizdžio vykdam teisejo pareigas. Galiausiai reikėtų užduoti klausimą, ar teisėjai specifiniame socialiniame kontekste ir supratingo bei informuoto stebėtojo akyse nėra susiję su veikla, kuri objektyviai gali sukompromituoti jų nepriklausomumą arba nešališkumą.
29. Teisėjai savo asmeniniame gyvenime taip pat turėtų elgtis garbingai. Atsižvelgiant į Europos Tarybos valstybių narių skirtumus ir nuolat besikeičiančias moralines vertybes, negalima itin tiksliai apibrėžti teisėjo elgesio standartų ne darbo metu. CCJE skatina teismų sistemoje įsteigti vieną ar daugiau valdžios institucijų arba paskirti asmenis, kurie konsultuotų, patartų teisėjams. Tuomet teisėjai, dvejodami, ar jų privataus gyvenimo veikla yra suderinama su teisėjo pareigomis, galėtų kreiptis patarimo. Šios institucijos arba asmenys paskatintų teismų sistemos viduje diskusijas apie etikos taisyklių turinį ir svarbą. Galima pateikti dvi galimybes: šios institucijos arba asmenys turėtų būti susiję su Aukščiausiuoju Teismu arba teisėjų asociacija. Tačiau jie turėtų būti nepriklausomi nuo institucijos, atsakingos už drausminių nuobaudų taikymą, ir įgyvendinti skirtingus tikslus.
30. Pagrindinės problemos kyla dėl teisėjų dalyvavimo politinėje veikloje. Teisėjai taip pat yra piliečiai ir jiems turi būti suteikta tokia pati politinė teisė. Tačiau, atsižvelgiant į teisę į teisingą ir nešališką teismo procesą ir teisėtus visuomenės lūkesčius, teisėjai turėtų susilaikyti nuo dalyvavimo politinėje veikloje. Kai kurios valstybės šį principą įtraukė į drausmės taisykles ir taiko nuobaudas už teisėjų elgesį, pažeidžiantį teisėjų

pareigą susilaikyti nuo dalyvavimo politinėje veikloje. Šios valstybės taip pat pareiškė, kad teisėjo pareigos yra nesuderinamos su politine veikla ir politiko mandatu (valstybės parlamente, Europos parlamente arba vietos taryboje). Kartais net teisėjo sutuoktiniui draudžiama užimti šias pareigas.

31. Taip pat būtina apsvarstyti teisėjų dalyvavimą politinio pobūdžio debatuose. Siekiant išsaugoti visuomenės pasitikėjimą teismais, teisėjai turėtų likti nešališki politinio spaudimo metu.
32. Valstybių atsakymuose į klausimą pastebimas kai kurių valstybių griežtas požiūris į teisėjų dalyvavimą politinėje veikloje.
33. Svarstymai CCJE parodė poreikį nustatyti pusiausvyrą tarp teisėjų laisvės ir nuomonę, taip pat žodžio laisvės ir neutralumo reikalavimo. Nors teisėjams negalima oficialiai uždrausti priklausyti kokiam nors politinei partijai arba dalyvauti viešuose debatuose dėl pagrindinių visuomenės problemų, tačiau jiems būtina bent jau susilaikyti nuo politinės veiklos, kuri galėtų sukompromituoti jų nepriklausomumą arba nešališkumą.
34. Tačiau teisėjams turi būti leista dalyvauti debatuose dėl nacionalinės teismų sistemos. Jiems turi būti suteiktos konsultacijos ir jie turi aktyviai dalyvauti rengiant įstatymus, susijusius su teisėjais ir teismų sistemos funkcionavimu. Todėl iškyla klausimas, ar gali teisėjai priklausyti profesinėms sąjungoms. Remiantis jų laisve reikšti nuomonę bei žodžio laisve, teisėjams turi būti leista naudotis savo teise būti profesinių sąjungų nariais (asociacijos laisvė), tačiau jų teisė streikuoti gali būti ribojama.
35. Darbas kitoje srityje suteikia teisėjams galimybę plėsti savo akiratį ir susipažinti su visuomenės problemomis, kurios papildo jų įgytas profesines žinias. Tačiau tai gali būti rizikinga ir nesuderinama su jų veikla: tai gali būti suvokiama kaip valdžių padalijimui priešingas veiksmas ir gali susilpninti visuomenės nuomonę apie teisėjų nepriklausomumą ir nešališkumą.
36. Klausimas dėl teisėjų dalyvavimo vyriausybės veikloje, pavyzdžiui, darbas ministro kabinete, sukelia atitinkamų problemų. Negalima teisėjui uždrausti vykdyti funkcijų ministerijos administraciniame departamente (pvz., Teisingumo ministerijos civilinių arba baudžiamųjų teisė aktų skyriuose). Tačiau iškyla subtili dilema, kai teisėjas tampa ministro tarnybos personalo dalimi. Ministras gali laisvai bet kurį asmenį priimti į pareigas jo tarnyboje, tačiau, kaip artimi jo bendradarbiai, šie asmenys tam tikru lygiu dalyvauja politinėje ministro veikloje. Tokiomis aplinkybėmis, prieš pradėdant teisėjui eiti pareigas ministro tarnyboje, geriausia, jeigu būtų gauta už teisėjų skyrimą atsakingos nepriklausomos institucijos nuomonė.

c. Teisėjų nešališkumas ir kita profesinė veikla⁴

37. Specifinė vykdomų funkcijų prigimtis ir poreikis išsaugoti teisėjo pareigų kilnumą, apsaugoti teisėją nuo bet kokio spaudimo reiškia, kad teisėjai turėtų vengti interesų konflikto arba piktnaudžiavimo savo galiomis. Tai reikalauja susilaikyti nuo bet

---

⁴ Išsamesnės informacijos apie teisėjų veiklą, nesuderinamą su jų pareigomis, galima rasti Jean-Pierre Atthenont pranešime, kurį jis pristatė Europos Tarybos surengtame seminare dėl teisėjų statuto (Bukareštas, 1997 m. kovo 19–21 d.), ir Pierre Cornu pranešime, kurį jis pristatė Europos Tarybos surengtame seminare dėl teisėjų statuto (Chišinau, 1997 m. rugsėjo 18–19 d.).

kokios profesinės veiklos, kuri nukreiptų teisėjo dėmesį nuo tiesioginių pareigų vykdymo arba darytų teisėjo pareigų atlikimą šališką. Kai kuriose valstybėse su teisėjo funkcijomis nesuderinama veikla yra aiškiai apibrėžta teisėjų statute. Teisėjams draudžiama vykdyti bet kokią profesinę arba apmokamą veiklą. Išimtyms daromos pedagoginei, tiriamajai, mokslinei arba meninei veiklai.

38. Valstybės skirtingai sprendžia su teisėjo pareigomis nesuderinamos veiklos klausimus ir pasiekia skirtingų rezultatų, taiko įvairias procedūras. Tačiau visada siekiama panaikinti teisėjus ir visuomenę ribojantį barjerą.
39. CCJE nuomone, profesinio elgesio taisyklėmis teisėjai turėtų būti skatinami vengti bet kokios veiklos, kuri sukompromituotų jų pareigų kilnumą. Taisyklės turėtų išsaugoti visuomenės pasitikėjimą teismais, mažinti interesų konflikto atsiradimo riziką. Be to, teisėjai turėtų susilaikyti nuo papildomos veiklos, kuri apribotų jų nepriklausomumą ir pažeistų nešališkumą. Šiuo atveju CCJE sutinka su Europos chartijos dėl teisėjų statuto nuostata, kad teisėjų veiksmų laisvė vykdyti kitą – neteisminę – veiklą „neturėtų būti ribojama, išskyrus atvejus, kai veikla ne darbo metu yra nesuderinama su visuomenės pasitikėjimu teisėju, jo nešališkumu ar nepriklausomumu arba jo tinkamumu kruopščiai ir per protingą terminą išnagrinėti pateiktus klausimus“ (4.2 punktas). Europos chartija taip pat pripažįsta teisėjų teisę burtis į profesines sąjungas ir teisę į žodžio laisvę (1.7 punktas), siekiant išvengti „perdėto griežtumo“, kuris galėtų sukurti barjerą tarp visuomenės ir pačių teisėjų (4.3 punktas). Tačiau labai svarbu, kad teisėjai darbo metu didžiausią dėmesį skirtų savo, kaip teisėjo, vaidmeniui ir kitai susijusiai veiklai ir nesusigundytų per daug dėmesio skirti savo nedarbinei veiklai. Akivaizdu, kad gali kilti pavojus dėl per didelio nedarbinei veiklai skiriamo dėmesio, jeigu teisėjams būtų leista už ją gauti atlygį. Tikslią ribą tarp to, kas leidžiama, ir to, kas neleidžiama teisėjams, turėtų nustatyti kiekviena valstybė. Tuomet ir 29 punkte rekomenduojama įsteigti institucija arba asmuo galėtų pradėti vykdyti numatytą patariamąją funkciją.

d. Teisėjų nešališkumas ir jų santykiai su žiniasklaida

40. Tam tikrose Vakarų Europos valstybėse vyrauja visuotinis žiniasklaidos susidomėjimas klausimais, susijusiais su teismais, ypač baudžiamosios teisės srityje. Atsižvelgiant į santykius, kurie gali susiformuoti tarp teisėjų ir žiniasklaidos, iškyla pavojus, kad žurnalistai gali įtakoti teisėjų elgesį. Šiuo aspektu CCJE nuomonėje Nr. 1 (2001) teigė: „kadangi spaudos laisvė yra išskirtinis principas, teismo procesas turi būti apsaugotas nuo netinkamos išorės įtakos“. Todėl teisėjai turi išlikti apdairūs ir išsaugoti savo nepriklausomumą ir nešališkumą santykiuose su spauda, susilaikant nuo bet kokių asmeninių santykių aptarinėjimo su žurnalistais ir nuo nepagrįstų nagrinėjamos bylos komentarų. Tačiau visuomenės teisė į informaciją yra esminis Europos žmogaus teisių konvencijos 10 straipsnyje įtvirtintas principas. Numatoma, kad teisėjai teisėtus piliečių lūkesčius pateisina aiškiai argumentuotais (motyvuotais) sprendimais. Teisėjai taip pat turėtų būti laisvi rengti santrauką ar komunikatą, kuriuose visuomenei išdėstyti priimto sprendimo turinį ar pateiktų priimto sprendimo svarbą. Be to, valstybėse, kuriose teisėjai dalyvauja baudžiamajame tyrime, patartina apsvarstyti klausimą dėl žiniasklaidos teisės gauti informacijos apie teisėjų nagrinėjamas bylas suvaržymą. Tik tokiomis sąlygomis teisėjas gali nevaržomai vykdyti savo pareigas ir nejausti žiniasklaidos spaudimo. CCJE atkreipė dėmesį į kai kuriose valstybėse taikomą praktiką, kai teisėjas yra paskiriamas bendrauti su

žiniasklaida visuomenę dominančiais klausimais arba įsteigiamas teismo atstovo spaudai etatas.

2°) Kaip turėtų būti suformuluoti teisėjų elgesio standartai?

41. Kontinentinės teisinės sistemos remia kodifikavimo idėją. Kelios valstybės jau priėmė elgesio kodeksus viešajam sektoriui (policijai), valstybės reglamentuojamoms profesijoms (advokatams, gydytojams) ir privačiam sektoriui (žiniasklaidai). Pastaruoju metu, remiantis Jungtinių Amerikos Valstijų pavyzdžiu, buvo priimti teisėjų etikos kodeksai, ypač Rytų Europos valstybėse.
42. Seniausias yra Italijos teisėjų etikos kodeksas, kurį 1994 m. gegužės 7 d. patvirtino Italijos teisėjų asociacija, Profesinė teismų organizacija. Terminas „kodeksas“ netinka šiam dokumentui, kadangi jį sudaro 14 straipsnių, aptariančių teisėjų (įskaitant ir teismų pirmininkus) ir prokurorų elgesį⁵. Akivaizdu, kad jame nėra taisyklių, susijusių su drausmine ir baudžiamąja atsakomybe, nes tai pačių teisėjų sukurtas savikontrolės įrankis. 1 straipsnis apibrėžia bendrąjį principą: „Socialiniame gyvenime teisėjas turi elgtis garbingai ir teisingai bei išlikti dėmesingas visuomenės interesams. Vykdydamas savo funkcijas ir bet kokio profesinio veiksmo metu teisėjas turi elgtis nesuinteresuotai, nepriklausomai ir nešališkai“.
43. Kitos valstybės, pavyzdžiui: Estija, Lietuva, Ukraina, Moldavija, Slovėnija, Čekija ir Slovakija, turi Teisėjų etikos kodeksą arba Elgesio principus, kurie skiriasi nuo drausmės normų ir kuriuos priėmė atstovaujamas teisėjų susirinkimas.
44. Elgesio kodeksai turi kelis svarbius privalumus: pirma, jie padeda teisėjams išspręsti profesinės etikos klausimus, suteikia jiems teisę savarankiškai priimti sprendimus ir garantuoja jų nepriklausomumą nuo kitų valdžios institucijų; antra, kodeksai informuoja visuomenę apie teisėjo elgesio, kurio jie gali tikėtis iš teisėjų, standartus; trečia, jie įtakoja visuomenės pasitikėjimą nepriklausomu ir nešališku teisingumu.
45. Tačiau CCJE pastebi, kad vien tik elgesio principai negali apsaugoti teismų nepriklausomumo ir nešališkumo. Tai galėtų padėti įgyvendinti kiti teisės aktai ir procesinės taisyklės. Profesiniai teisėjų elgesio standartai skiriasi nuo įstatyminių ir drausmės taisyklių. Jie išreiškia tos profesijos atstovų sugebėjimus vykdyti jiems pavestas funkcijas, pateisinant visuomenės lūkesčius. Tai savikontrolės standartai, kurie padeda suvokti, kad įstatymai taikomi ne mechaniškai. Jie taip pat turi išskirtinių galių ir nurodo teisėjams atsakomybės sau ir piliečiams kriterijus.
46. Profesinio elgesio kodeksai taip pat sukelia tam tikrų problemų. Pavyzdžiui, gali susidaryti įspūdis, kad kodeksas apima visas elgesio taisykles, ir tai, kas nėra draudžiama – yra priimtina. Jie pernelyg supaprastina įvairias situacijas. Galiausiai atrodo, kad elgesio standartai formuojami atitinkamam laiko tarpui, o praktiškai jie nuolat kinta. CCJE manymu, reikėtų kalbėti ir rengti profesinio elgesio standartų nuostatas, o ne kodeksą.

---

⁵ Šiame dokumente nagrinėjami tokie klausimai kaip asmenų santykiai, kompetencija, valstybės išteklių, profesinės informacijos panaudojimas, santykiai su žiniasklaida, narystė asociacijose, nešališkumo ir nepriklausomumo įvaizdis, išpareigojimas teisingai elgtis su bendradarbiais, elgesys darbo ir ne darbo metu, pirmininko pareigos.

47. CCJE mano, kad kiekvieną valstybę reikėtų skatinti sudaryti ir formuoti elgesio standartų nuostatas, nors tai ne vienintelis būdas skleisti profesinio elgesio taisykles:

- atitinkamas įvadinis ir tolesnis mokymas turėtų atlikti svarbų vaidmenį rengiant ir skleidžiant profesinio elgesio taisykles⁶;
- valstybėse, kuriose jos jau egzistuoja, teismų priežiūros institucijos, stebėtinios teisėjų elgesį, galėtų padėti formuoti tinkamą teisėjų mąstymą; jų požiūriai galėtų atsispindėti metinėse ataskaitose;
- Europos chartijoje dėl teisėjų statuto minimos nepriklausomos institucijos, jeigu ji atsakinga už drausminį procesą, sprendimai bendrais bruožais numato teisėjų pareigas ir įsipareigojimus; jeigu šie sprendimai būtų tinkamai paskelbti, būtų galima veiksmingiau ugdyti esminių vertybių įsisąmoninimą;
- būtų galima sudaryti aukšto lygio grupę etikos klausimų svarstymui iš asmenų, turinčių įvairių interesų teisingumo vykdymo srityje, ir skleisti šios grupės išvadas;
- profesinių asociacijų susirinkimuose turėtų būti forumas, kuriame būtų galima diskutuoti apie teisėjų atsakomybę ir deontologiją; asociacijos turėtų išplatinti teismams elgesio taisykles.

48. CCJE pabrėžia, kad siekiant apsaugoti teisėjų nepriklausomumą bet kokios profesinio elgesio standartų nuostatos turėtų būti pagrįstos dviem pagrindiniais principais:

- i) pirma, jos turi apibrėžti pagrindinius profesinio elgesio principus. Turėtų būti pripažinta, kad neįmanoma sudaryti baigtinio teisėjų draudžiamų veiksmų sąrašo. Nustatyti principai turėtų būti teisėjų savikontrolės priemonė, bendrosios jų veiklos nuostatos. Be to, teisėjų elgesio principai turėtų išlikti nepriklausomi nuo drausmės taisyklių, kad vieno iš principų nesilaikymas netaptų drausmės pažeidimu, civilinės ar baudžiamosios atsakomybės objektu;
- ii) antra, profesinio elgesio principus turėtų sudaryti patys teisėjai. Jie turėtų tapti teisėjų sudaryta savikontrolės priemone, leidžiančia teisminei valdžiai įgauti daugiau teisinės galios, veiklą organizuojant pagal visuotinai pripažintus etikos standartus. Reikėtų konsultuotis, jei įmanoma, su 29 punkte minimu asmeniu ar institucija, kurie taip pat galėtų aiškinti profesinio elgesio standartų nuostatas ir padėti jas suprasti.

3°) Išvados dėl elgesio standartų

49. CCJE nuomone:

- i) teisėjai savo veiklą turėtų organizuoti vadovaudamiesi profesinio elgesio principais;
- ii) šie principai turėtų pateikti teisėjams nurodymus, kaip veikti toliau, ir tokiu būdu padėtų jiems išvengti sunkumų, susijusių su teisėjų nepriklausomumu ir nešališkumu;
- iii) minimus principus turėtų sudaryti patys teisėjai ir jie turėtų visiškai skirtis nuo teisėjų drausmės sistemos;

---

⁶ Daniel Ludet savo ataskaitos santraukoje, kurią pristatė Lisabonos tinklo pirmojo susitikimo metu, pabrėžė, kad mokymai turėtų susieti ir padrašinti teisėjus diskutuoti apie jų profesinę veiklą ir etikos principus (žr. *Teisėjų ir prokurorų mokymai, susiję su jų profesiniais įsipareigojimais ir etika*. Europos Tarybos pateikta medžiaga iš pirmojo tinklo narių susitikimo dėl apsikeitimo informacija apie teisėjų ir prokurorų mokymus).

- iv) pageidautina, kad kiekvienos valstybės teismų sistemoje būtų įsteigta viena ar daugiau institucijų arba skirtas asmuo (-enys), kurie patartų teisėjams iškilus problemoms dėl profesinės etikos arba jų statuso ir neteisminės veiklos.

50. Atsižvelgusi į teisėjų elgesio taisykles, CCJE mano, kad:

- i) kiekvienas teisėjas turėtų stengtis išsaugoti savo nepriklausomumą profesinėje ir asmeninėje veikloje;
- ii) teisėjai turėtų elgtis sąžiningai vykdydami savo pareigas ir asmeniniame gyvenime;
- iii) teisėjai visada turėtų pasirinkti tą požiūrį, kuris yra ir atrodo nešališkas;
- iv) teisėjai savo pareigas turėtų vykdyti be esamo ar numanomo nusistatymo, šališkumo;
- v) teisėjų sprendimai turėtų būti priimti atsižvelgiant į visas svarbias įstatymų taikymo aplinkybes ir atmetant visas neesmines aplinkybes;
- vi) teisėjai turėtų būti atidūs visiems teismo procese dalyvaujantiems asmenims arba su procesu susijusiems asmenims;
- vii) teisėjai turėtų vykdyti jiems pavestas pareigas su pagarba ir vienodai elgtis su proceso šalimis, vengti šališkumo ir diskriminacijos, išsaugoti pusiausvyrą tarp proceso šalių ir užtikrinti teisingą bylos nagrinėjimą;
- viii) teisėjai turėtų išlikti apdairūs santykiuose su žiniasklaida, išsaugoti nepriklausomumą ir nešališkumą, susilaikyti nuo asmeninių santykių aptarinėjimo su žurnalistais ir nuo nepagrįstų nagrinėjamos bylos komentarų;
- ix) teisėjai turėtų užtikrinti aukštą profesinės kompetencijos lygį;
- x) teisėjai turėtų pasižymėti aukštu profesinio sąmoningumo lygiu ir pareiškumu, kad galėtų per protingą terminą priimti sprendimus;
- xi) teisėjai didžiąją savo laiko dalį turėtų skirti teisėjo funkcijų vykdymui, taip pat su tuo susijusiai veiklai;
- xii) teisėjai turėtų susilaikyti nuo politinės veiklos, kuri galėtų sukompromituoti jų nepriklausomumą ir pakenkti jų nešališkumui.

B. BAUDŽIAMOJI, CIVILINĖ IR DRAUSMINĖ TEISĖJŲ ATSAKOMYBĖ

4°) Kokia baudžiamoji, civilinė ir drausminė atsakomybė turėtų būti taikoma teisėjams?

51. Kadangi visuomenė teisėjams suteikė galių ir pasitikėjimo, teisėjams turėtų būti taikoma atsakomybė ir net pašalinimas iš teisėjo pareigų už netinkamą elgesį. Bet koks tokios atsakomybės pripažinimas yra reikalingas tam, kad teismai išliktų nepriklausomi ir būtų apsaugoti nuo netinkamo spaudimo. CCJE taip pat nagrinėja teisėjų baudžiamosios, civilinės ir drausminės atsakomybės klausimus. Praktiškai svarbiausia yra potenciali teisėjų drausminė atsakomybė.

a. Baudžiamoji atsakomybė

52. Teisėjai, kurie vykdydami savo pareigas, įvykdo nusikaltimą (pvz., paėmė kyšį), negali išsaugoti imuniteto baudžiamajame procese. Atsižvelgiant į klausimyno atsakymus, kai kuriose valstybėse net ir netyčinės klaidos suvokiamos kaip nusizengimai. Švedijoje ir Austrijoje teisėjai (lyginant su kitais valstybės valdininkais)

gali būti nubausti (pvz., paskiriant jiems baudą) už savo aplaidumą (pvz., paskyrus laisvės atėmimą pernelyg ilgam laikui).

53. Kadangi dabartinė praktika neeliminuoja teisėjų baudžiamosios atsakomybės už netyčinius nusižengimus vykdant teisėjo pareigas, šios atsakomybės pripažinimo CCJE nelaiko nei visuotinai priimtinu, nei skatintinu reiškiniu. Teisėjo neturėtų gąsdinti galimybė būti patrauktam baudžiamojon atsakomybėn (piniginė bauda ar tuo labiau įkalinimas), nes tai gali nesąmoningai paveikti jo sprendimus.
54. Kai kuriose Europos valstybėse gana dažnos nepagrįstos proceso šalių, kurioms nepatiko teisėjo priimtas sprendimas, bylos prieš teisėjus. CCJE mano, kad valstybėse, kuriose baudžiamasis tyrimas arba procesas gali būti pradėtas privataus asmens iniciatyva, turėtų būti sukurta speciali sistema, uždraudžianti arba sustabdanti tokius baudžiamuosius tyrimus ar procedūras prieš teisėją, jeigu nėra jokių pagrįstų įrodymų dėl teisėjų baudžiamosios atsakomybės.

b. Civilinė atsakomybė

55. Į 53 punktą panašios nuostatos taikomos ir dėl teisėjų civilinės atsakomybės už jų neteisingo sprendimo pasekmes arba kitus nusižengimus (pvz., pernelyg ilgas bylos vilkinimas). Pagal bendrąjį principą, teisėjai turėtų būti visiškai atleisti nuo atsakomybės, kai pateikiami ieškiniai dėl jų tinkamai vykdomų pareigų. Teismų klaidos, nesvarbu, ar jos susijusios su teisingumo vykdymu arba teismo procesu, aiškinant, taikant teisės aktus ar vertinant įrodymus, turėtų būti nagrinėjamos apeliacine tvarka. Kiti teismų nusižengimai, kurie negali būti ištaisyti tokiu būdu (pvz., pernelyg ilgas bylos vilkinimas), turėtų baigtis nepatenkintos proceso šalies ieškiniu prieš valstybę. Ši nuomonė nenagrinėja atvejų, kai valstybė tam tikromis aplinkybėmis yra įpareigota atlyginti proceso šaliai nuostolius pagal Europos žmogaus teisių konvencijos nuostatas.
56. Tačiau yra tokių Europos valstybių, kuriose teisėjai už savo neteisingus sprendimus ar kitus šiurkščius nusižengimus⁷ patraukiami civilinė atsakomybėn, ypač tuomet, kai pripažįstama proceso šalies teisė į valstybės kompensaciją. Pavyzdžiui, Čekijos Respublikoje valstybė atlygina teisėjo neteisėto sprendimo arba neteisingos teismo veiklos padarytus nuostolius, bet gali juos išsireikalauti iš teisėjo, jeigu teisėjo netinkamas elgesys buvo pripažintas baudžiamojo ar drausminio proceso metu. Italijoje tam tikromis aplinkybėmis valstybė gali reikalauti nuostolių atlyginimo iš teisėjo, kuris buvo pripažintas kaltas dėl sąmoningos apgavystės arba „per didelio aplaidumo“.
57. Europos chartijos dėl teisėjų statuto 5.2 punkte įtvirtina regreso galimybę su sąlyga, kad reikia gauti nepriklausomos institucijos, kurios daugumą sudaro teisėjai (pvz., CCJE nuomonės Nr. 1 (2001) 43 punkte minimos institucijos), sutikimą. Chartijos komentaro 5.2 punkte pabrėžiamas poreikis suvaržyti teisėjų civilinę atsakomybę, kad jie atlygintų valstybei už „šiurkštą ir neatleistiną aplaidumą“ teisinių procedūrų būdu, prieš tai gavus nepriklausomos institucijos sutikimą. CCJE sutinka su šia nuomone ir toliau ją nagrinėja. Tokių terminų kaip „šiurkštus ir neatleistinas aplaidumas“ vartojimas yra labai sudėtingas. Jeigu valstybė turėtų galimybę į regreso teisę, teisėjas

⁷ Valstybė yra atsakinga už pernelyg ilgą bylos vilkinimą ir teisėjai už tai neatsakingi. CCJE pakartoja 27 punkte pateiktą mintį.

būtų glaudžiai susijęs su valstybei pateiktu ieškiniu. CCJE nuomone, būtų neteisinga, jeigu teisėjas už savo pareigų vykdymą turėtų asmeniškai atsakyti, net ir atlyginant valstybei nuostolius, išskyrus tyčinių apgavysčių atvejus.

c. Drausminė atsakomybė

58. Visos teisinės sistemos turėtų turėti drausmės sistemą. Valstybių narių atsakymai į klausimą parodė, kad drausmės sistemos vienoms valstybėms narėms reikalingesnės nei kitoms. Šiuo aspektu labiausiai skiriasi bendrosios teisės valstybės, turinčios mažiau profesionalių teisėjų, skiriamų iš patyrusių specialistų, ir civilinės teisės valstybės, kuriose yra daugiau ir jaunesnių karjeros teisėjų.

59. Iškyla šie klausimai:

- i) Už kokius veiksmus teisėjui turėtų būti taikoma drausminė atsakomybė?
- ii) Kas ir kaip turėtų inicijuoti šį procesą?
- iii) Kas ir kaip turėtų nustatyti šio proceso tvarką?
- iv) Kokios nuobaudos turėtų būti taikomos už drausminio proceso metu pripažintą netinkamą teisėjo elgesį?

60. Nagrinėdama (i) klausimą, CCJE pabrėžė, kad neteisinga sieti profesinių standartų pažeidimus ir netinkamą elgesį, už kurį skiriamos drausminės nuobaudos. Profesiniai standartai, kurie buvo nagrinėjami pirmoje nuomonės dalyje, simbolizuoja geriausią praktiką, kurios turėtų siekti ir kurią turėtų tobulinti kiekvienas teisėjas. Juos prilyginus su netinkamu elgesiu, už kurį gali būti taikoma drausminė atsakomybė, tokių standartų vystimasis būtų sutrikdytas ir jų tikslas būtų neteisingai suprantamas. Drausminę nuobaudą teisėjams galima skirti už šiurkštų ir pasipiktinimą keliančių elgesį, pažeidžiančių profesinio elgesio standartus, numatytus teisėjams skirtuose nurodymuose (jie aptariami šios nuomonės pirmoje dalyje)⁸.

61. Negalima teigti, kad šioje nuomonėje numatyti profesinio elgesio standartų pažeidimai yra mažiau svarbūs, kuomet įtariama, kad padarytas pareigybinis pažeidimas, už kurį galima ir reikia skirti drausmines nuobaudas. Kai kurie atsakymai į klausimą padeda tai aiškiai atskleisti. Pavyzdžiui, Lietuvoje profesiniai standartai pripažįstami kaip turintys „atitinkamą galią“, o Estijoje – kaip priemonė, „padedanti teisėjams suprasti jiems taikomas įstatymų nuostatas“. Jie taip pat naudojami Moldovoje drausminio proceso metu. Tačiau Ukrainos ir Slovakijos atsakymai paneigia, kad yra koks nors ryšys tarp šių aspektų.

62. Kai kuriose valstybėse yra sukurtos skirtingos profesinių standartų reglamentavimo ir jų įgyvendinimo sistemos. Slovėnijoje už šių standartų nesilaikymą gali būti taikoma teisėjų asociacijai priklausančio garbės teismo, o ne už teisėjų drausmę atsakingos

---

⁸ Būtent dėl šios priežasties CCJE darbo grupė po susitikimo su Jungtinių Tautų žmogaus teisių komisaru 2002 m. birželio 18 d. patikslino savo nuomonę dėl dabartinio Bangaloro kodekso projekto ir prieštaravo dėl tiesioginio ryšio tarp profesinio elgesio principų ir skundų bei drausmės pagrindų suformulavimo (žr. V priedo dok. CCJE-GT (2002) 7.2(iii) punktą): žr. Bangaloro projekto CCJE-GT komentarus Nr. 1 (2002).

institucijos drausminė nuobauda. Čekijoje už labai rimtus profesinio elgesio taisyklių nesilaikymo atvejus teisėjas gali būti pašalintas iš teisėjų sąjungos, kuri sukūrė šiuos principus.

63. Taip pat CCJE šiuo klausimu mano, kad kiekviena valstybė įstatymuose turėtų tiksliai apibrėžti elgesį, už kurį gali būti inicijuojamas drausminis procesas. Kai kuriose valstybėse mėginama tiksliai nustatyti elgesį, už kurį gali būti taikoma drausminė atsakomybė ir skirtos nuobaudos. Todėl Turkijos teisėjų ir prokurorų įstatyme išskirti skirtingi nusižengimų tipai (įskaitant ir nebuvimą darbe be pateisinamos priežasties atitinkamą laiko tarpą) ir skirtingos nuobaudos, taikomos atitinkamiems pažeidimams: nuo įspėjimo pasmerkiant tokį elgesį (t. y. papeikimo), karjeros apribojimų iki perkėlimo ar atleidimo. 2002 m. įstatymu nustatydamą 27 drausminių nusižengimų kategorijas Slovėnija siekė įgyvendinti *nulla poena sine lege* principą (t. y. galima bausiti tokia bausme, kuri numatyta įstatymuose). Visi šie mėginimai rodo, kad stengiamasi numatyti visus teisėjų netinkamo elgesio atvejus, tačiau tuomet išskyla klausimas dėl sprendimo ir nusižengimo sunkumo. CCJE mano, kad nėra būtina (remiantis *nulla poena sine lege* principu arba kitu pagrindu) ar netgi įmanoma Europos lygmeniu tiksliai ir aiškiai nustatyti visus netinkamo elgesio atvejus, už kuriuos būtų taikoma drausminė atsakomybė ir skiriamos nuobaudos. Drausminio proceso esmė yra asmens veika, įvykdyta dėl profesinio aplaidumo.
64. Iš pirmo žvilgsnio atrodo, kad rekomendacijos Nr. R (94) 12 VI.2 principas teigia, kad tikslūs drausminės atsakomybės pagrindai visada turi būti iš anksto nustatyti įstatymuose. CCJE visiškai sutinka, kad siūlant pradėti ir pradėjus drausminį procesą būtina pateikti aiškias priežastis. Tačiau CCJE mano, kad nebūtina ar netgi neįmanoma Europos lygiu iš anksto nustatyti visas įmanomas priežastis, tuo labiau, kad daugelyje Europos valstybių yra priimtose bendrosios nuostatos. Todėl CCJE padarė išvadą, kad nuomonės Nr. 1 (2001) 60 c) punkte minimas tikslas negali būti įgyvendintas Europos lygiu.
65. Pageidautina, kad kiekviena valstybė narė, įgyvendindama rekomendacijos Nr. R (94) 12 siūlymą, tiksliai nustatytų drausminės atsakomybės pagrindus. Šiuo metu drausminės atsakomybės pagrindai yra įtvirtinti labai neapibrėžtai.
66. Dėl (ii) klausimo *Kas ir kaip turėtų inicijuoti drausminį procesą?* Vienose valstybėse drausminį procesą siūlo inicijuoti Teisingumo ministerija, kitose drausminį procesą pradeda teisėjai, teismų tarybos ar prokurorai arba kitos institucijos kartu su jais, pavyzdžiui: Prancūzijoje Apeliacinio teismo pirmininkas, o Italijoje – generalinis prokuroras; Anglijoje iniciatyvos teisę turi Lordas kancleris, tačiau jis siūlo pradėti drausminį procesą tik gavęs Aukščiausiojo Teismo pirmininko sutikimą.
67. Svarbus klausimas, kokių veiksmų gali imtis (jei išvis gali imtis) asmenys, teigiantys, kad jie nukentėjo nuo teisėjo profesinės klaidos. Šie asmenys privalo turėti teisę pateikti skundą už drausmės bylos iškėlimą atsakingam asmeniui ar institucijai. Tačiau jie patys negali turėti drausmės bylos iškėlimo iniciatyvos teisės ar reikalauti iškelti drausmės bylą. Privalo būti apribojimai, nes nepatenkintos bylos šalys dažnai inicijuotų drausmės bylas teisėjams.
68. CCJE nuomone, drausminio proceso inicijavimo procedūra turėtų būti labiau formalizuota. CCJE siūlo kiekvienai valstybei įsteigti specialią instituciją ar paskirti

asmenį, atsakingą už skundų gavimą, teisėjų, dėl kurių pateikti skundai, pasiaiškinimų gavimą, taip pat sprendimo, ar yra pagrindas iškelti drausmės bylą teisėjui, priėmimą, o esant pagrindui – medžiagos drausmės bylas nagrinėjančiai institucijai perdavimą.

69. Dėl (iii) klausimo *Kas ir kaip turėtų nustatyti drausminio proceso tvarką?* Visas Jungtinių Tautų pagrindinių principų (*United Nations Basic Principles*) skyrius skirtas drausmės, nušalinimo nuo pareigų ir atleidimo iš jų klausimams. 17 straipsnis pripažįsta teisėjų „teisę į teisingą bylos nagrinėjimą“. Remiantis 19 straipsniu, „visi drausminiai procesai turi būti sprendžiami vadovaujantis priimtais teisėjų elgesio standartais“. Galiausiai 20 straipsnis įtvirtina principą, kad „nepriklausoma institucija gali peržiūrėti sprendimus dėl drausmės, nušalinimo nuo pareigų ar atleidimo iš jų“. Europos lygiu konsultacija pateikiama rekomendacijos Nr. R (94) 12 VI principu, kuris siūlo drausminių priemonių taikymą pavesti „kompetentingai institucijai, kurios tikslas būtų taikyti visas drausmines nuobaudas ir priemones, kai to nevykdo teismas, ir kurios sprendimus kontroliuotų aukštesnė teisminė institucija arba ji pati būtų aukštesnė teisminė institucija“. Šiuo atžvilgiu tai būtų naudinga ir teisėjams, bent jau dėl apsaugos priemonių, kurios numatytos Žmogaus teisių konvencijos 6 straipsnio 1 dalyje. Be to, CCJE pastebi, kad drausmės priemonės apima ir bet kurias kitas priemones, kurios neigiamai įtakoja teisėjo statusą arba karjerą, įskaitant perkėlimą, teisių į karjerą ar darbo užmokesčio praradimą.
70. Atsakymai į klausimą parodo, kad kai kuriose valstybėse drausmę užtikrina drausmės bylas nagrinėjantys teismai: Aukščiausiojo Teismo Drausmės komisija (Estija, Slovėnija). Ukrainoje tokią komisiją sudaro tokios pat kompetencijos teismo teisėjai, kaip ir tie, kurių bylos nagrinėjamos. Slovakija turi dviejų pakopų komisiją: pirmąją sudaro trys teisėjai, antrąją – penki Aukščiausiojo Teismo teisėjai. Lietuvoje komisiją sudaro bendrosios ir administracinės kompetencijos teismų teisėjai. Kitose valstybėse sprendimus priima Teismų taryba, veikianti kaip drausmės teismas (Moldavija, Prancūzija, Portugalija)⁹.
71. CCJE jau yra išreiškusi savo nuomonę, kad drausmės bylas prieš teisėjus turėtų nagrinėti tik nepriklausoma institucija (arba tribunolas), vadovaudamasi procedūromis, garantuojančiomis visas teises į gynybą (žr. CCJE nuomonės Nr. 1 (2001) 60 (b) punktą dėl teismų nepriklausomumo ir teisėjų nenušalinimo nuo pareigų standartų). Ji taip pat mano, kad už tokio tribunolo skyrimą atsakinga institucija turėtų būti nepriklausoma (atstovaujanti teismams ir demokratiškai renkama teisėju) ir, atsižvelgiant į CCJE nuomonės Nr. 1 46 punktą, atsakinga už teisėjų skyrimą. Tai nereiškia, kad drausmės tribunolo nariais negali būti asmenys ne teisėjai (vengiant sąmokso pavojaus), tačiau jais negali būti įstatymų leidžiamosios valdžios, vyriausybės ar administracijos nariai.
72. Kai kuriose valstybėse drausmės institucija yra aukščiausiaji teisminė institucija (Aukščiausiasis Teismas). CCJE mano, kad kiekvienoje valstybėje drausminis

---

⁹ Anglijoje Lordas kancleris gali inicijuoti drausmės bylos iškėlimą ir joje priimti sprendimą. Pagal susitarimą drausminis procesas pradedamas tik gavus lordo vyriausiojo teisėjo sutikimą. Po to lordas vyriausiasis teisėjas paskiria specialios kompetencijos teisėją (jeigu teisėjas, kuriam iškelta drausmės byla, to neatsisako) bylos faktų ir ataskaitos su rekomendacijomis tyrimui. Jeigu Lordas kancleris ir lordas vyriausiasis teisėjas sutinka, tuomet byla gali būti perduota Parlamentui (aukštesnės instancijos teisėjo atveju) arba aukštesnės instancijos teisėjas gali būti pašalintas iš pareigų, arba gali būti pradėtas ar inicijuotas kitas drausminis procesas.

procesas turėtų būti įtvirtintas taip, kad drausmės institucijos (ar tai būtų valdžios institucija, tribunolas ar teismas) sprendimus būtų galima apskųsti teismui.

73. Dėl (iv) klausimo *Kokios nuobaudos turėtų būti taikomos už drausmės byloje pripažintą netinkamą teisėjo elgesį?* Atsakymai į klausimą atskleidė daug skirtumų, kurie atspindi skirtingas teisės sistemas ir jų poreikius. Bendrosios teisės valstybėse, kuriose yra nedaug teisėjų, skiriamų iš vyresnių ir patyrusių praktikuojančių teisininkų, vienintelė oficiali kraštutinė drausminė nuobauda, kuri yra išties reikalinga, yra atleidimas iš pareigų. Nors neoficialūs įspėjimai ar bendravimas taip pat galėtų būti labai veiksmingi. Kitose valstybėse, kuriose yra daugiau, bet mažiau patyrusių teisėjų, yra priimtina formaliai įtvirtinti nuobaudų rūšis, įskaitant ir finansines bausmes.
74. Europos chartijoje dėl teisėjų statuto (5.1 punkte) teigiama, kad „įvairios nuobaudos yra numatytos statute ir turi būti taikomos atsižvelgiant į proporcingumo principą“. Keli galimų nuobaudų pavyzdžiai minimi rekomendacijoje Nr. R (94) 12 (VI.1 principu). CCJE palaiko idėją, kad kiekviena teismų sistema, atsižvelgdama į drausminę atsakomybę, turėtų apibrėžti taikomas nuobaudas, kurios būtų proporcingos nusizengimui. Tačiau CCJE nemano, kad Europos lygiu galėtų ar turėtų būti sudarytas tikslus nuobaudų sąrašas.

5°) Išvados dėl atsakomybės

75. Dėl baudžiamosios atsakomybės CCJE mano, kad:

- i) vadovaujantis įstatymais, teisėjams turėtų būti taikoma baudžiamoji atsakomybė už nusizengimus, padarytus ne darbo metu;
- ii) baudžiamoji atsakomybė neturėtų būti taikoma teisėjams už netyčinius nusizengimus vykdant pareigas.

76. Dėl civilinės atsakomybės, atsižvelgdama į nepriklausomumo principą, CCJE mano, kad:

- i) teisės gynimo priemone dėl teismo klaidų (dėl teisingumo, turinio ar procedūros) turėtų tapti atitinkama apeliacijų sistema (su teismo sutikimu arba be jo);
- ii) tik valstybė turėtų atlyginti už kitas klaidas įgyvendinant teisingumą (įskaitant ir pernelyg ilgą bylos vilkinimą);
- iii) teisėjas neturėtų asmeniškai atsakyti, net atlyginant valstybei patirtą žalą, už klaidas, atsiradusias vykdant jam pavestas funkcijas, išskyrus tyčinio pareigų nevykdymo atvejus.

77. Dėl drausminės atsakomybės CCJE mano, kad:

- i) kiekvienos valstybės teisėjams taikomas statutas arba pagrindinių principų chartija turėtų kaip įmanoma tiksliau numatyti, už kokias teisėjų klaidas gali būti taikomos drausminės nuobaudos ir kokia procedūra bus taikoma;
- ii) kiekviena valstybė turėtų įsteigti specialią instituciją ar paskirti asmenį, atsakingą priimti skundus, teisėjų, dėl kurių pateikti skundai, pasiaiškinimus ir nagrinėti, ar yra pagrindas pradėti drausminį procesą prieš teisėją;

- iii) inicijuotą drausmės bylą turėtų nagrinėti nepriklausoma institucija arba tribunolas garantuojant visas gynybos teises;
- iv) kai ši institucija ar tribunolas nėra teismas, tuomet jos narius turėtų skirti nepriklausoma institucija (kurią sudarytų kitų teisėjų demokratiškai išrinkti teisėjai iš įvairių teismų), nurodyta CCJE nuomonės Nr. 1 (2001) 46 punkte;
- v) kiekvienoje valstybėje drausminis procesas turėtų būti įtvirtintas taip, kad drausmės institucijos (ar tai būtų valdžios institucija, tribunolas ar teismas) sprendimus būtų galima apskusti teismui;
- vi) šios institucijos drausminės nuobaudos, taikomos teisėjams už patvirtintą nusižengimą, turėtų būti kaip įmanoma tiksliau numatytos teisėjų statute arba pagrindinių principų chartijoje ir taikomos proporcingai.